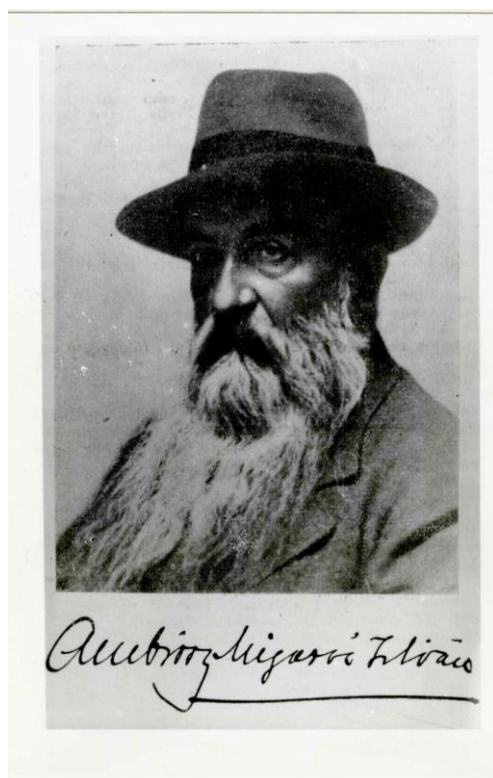

ŐRSÉGI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG

Jeli Arborétum

Természetvédelmi kezelési terve

Készítette és összeállította:

Tompa Tibor

Közreműködők:

Tanner Tibor, Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
Szombathelyi Erdészeti Zrt Vasvári Erd. Igazgatósága munkatársai
Vas Megyei Mg-i Szakig. Hiv. Erdészeti Igazgatósága munkatársai

Óriszentpéter

2008.

A tervezési terület megnevezése:	Jeli Arborétum természetvédelmi terület
A terv készítéséért felelős igazgatóság:	Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Őriszentpéter
A terv készítését felelős vezető:	Márkus Ferenc igazgató
Felelős tervező:	Tompa Tibor szakreferens
Felelős tervező cége:	Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Őriszentpéter
A terv készítésében közreműködők:	Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai, Szombathelyi Erdészeti Zrt munkatársai, Vas Megyei Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság munkatársai
A terv felterjesztésének időpontja:	2008.

.....
felterjesztő aláírása	elfogadó aláírása

1. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉSEK (Elérendő természetvédelmi célkitűzések, kívánatos célállapot)

- Terület- és földhasználat tekintetében olyan intézkedéseket kell hozni, melyek megteremtik a gondos természetvédelmi kezelés alapjait.
- A dendrológiai, botanikai gyűjtemény fenntartása, megőrzése és védelme. Az Ericaceae család, kiemelten a Rhododendron (havasszépe) nemzetség tagjainak, illetve gyűjteményének fenntartása, létfeltételeinek javítása.
- A növényállomány faj- és egyedszámának tervszerű (virágzási idő, esztétikai jellegek szerinti) gyarapításával a látogatási időszak teljes vegetációs időre történő, vagy azon túli kiterjesztése.
- A „tájövezetek” növényállományának megóvása, fajgazdagítása, a honosítási kísérletek folytatása, a tervezett végállapot (állományszerkezet és fajösszetétel) megközelítése.
- A természetes növénytársulások maradványainak megőrzése.
- A védett növény- és állatfajok létfeltételeinek biztosítása.
- Az arborétumnak, mint kultúrtörténeti értéknek a védelme, fejlesztése.
- A közművelődés, a szabadidő kultúrált eltöltésének elősegítése, a természetben megszerezhető élmények és felüdülés révén.
- A természeti, tájépítészeti és kultúrtörténeti értékek megismerésére irányuló turizmus, rekreáció és idegenforgalom elősegítése.

2. TERMÉSZETVÉDELMI STRATÉGIÁK

- Az arborétum térszerkezetének, jellegének, fajösszetételének megőrzése, fejlesztése érdekében végzendő tevékenységek elősegítése.
- A védett természeti terület státuszra érdemes ingatlanokat pontosan le kell határolni, a védettséget ki kell terjeszteni, az ingatlan-nyilvántartási adatokat módosítani, az eltéréseket rendezni szükséges. Prioritást élvez az évtizedek óta a Jeli Arborétum részeként funkcionáló ingatlan védetté nyilvánítása, melyre intézkedéseket kell hozni.
- Az arborétumhoz kötődő szakszemélyzet biztosítása.
- Elsősorban a havasszépe nemzetség tagjainak, a hanga-félék, az örökzöld exóták, valamint egyéb botanikai értékek ismeretterjesztési célokat szolgáló, szépérzékét fejlesztő bemutatása.
- A fa- és cserjealakú exóták telepítése, állományaik fajgazdagítása a „tájövezetek” és „kísérleti parcellák” állományszerkezeti és fajösszetételi végállapotának elérése végett.
- A havasszépe és örökzöld cserjék telepítése a szűk intervallumra korlátozódó látogatási időszak kiszélesítése érdekében.
- Természetközeli állományok védelme, a fennmaradt degradált lápfolt megőrzése érdekében intézkedéseket kell hozni.
- Az eredeti térformák, tisztások, gyepterületek és infrastruktúra fenntartása és fejlesztése.

3. TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI MÓDOK KORLÁTOZÁSOK ÉS TILALMAK

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

Az arborétum sajátos, a hazai flóra és fauna jellemzőitől merőben eltérő élőhelyek komplexuma, melyek laza növény-együtteseit folyamatosan felügyelni, gondozni, alakítani és fejleszteni kell. A természetvédelmi kezelés és fenntartás során gondoskodni szükséges a következőkről.

- Az exóta növények és állományaik tartamos és szakszerű ápolásáról, a faalakúak nevelővágásairól és a célirányos termelések révén az egészségi állapot megőrzéséről.
- Az őshonos állományrészek, természetközeli állapotú növénytársulások gondozásáról, fennmaradásukról, védett ökológiai és tájképi értékeik megőrzéséről.
- Az élőhelyek szakszerű természetvédelmi kezelését szakszemélyzet (erdészeti, kertészeti közép-, vagy felsőfokú végzettség) irányítása alatt szabad csak végezni.

3.1.2. Fajok védelme

- Megfelelő felügyelet, ellenőrzés, védelem és területőrzés által az arborétumban ökológiai igényeiket megtaláló valamennyi élőlény – kiemelten a védett és fokozottan védett fajokat – létfeltételeiről, védelméről gondoskodni kell.
- Madár és denevér odúk kihelyezésével, gondozásával biztosítani kell az ilyen igényű fajok létfeltételeinek javítását.
- Az arborétumban madáretetőket kell kihelyezni és karbantartásukról, az etetésről gondoskodni szükséges.
- Fészkelési, költési időszakban a természetvédelmi kezelési tevékenységek során fokozottan figyelni kell a fészkek biztonságára.
- Az elavult növénykatasztert fel kell újítani, az elpusztult és újonnan ültetett egyedek figyelembe vételével aktualizálni szükséges.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Az arborétumnak, mint kultúrtörténeti értéknek a megfelelő színvonalú fenntartását és fejlesztését biztosítani szükséges.
- Kultúrtörténeti jelentőséggel bír a védett természeti területen kívül fekvő, Ambrózy-Migazzi István végső nyughelyéül szolgáló sír, a védettséget élvező területen álló emlékház és környéke, a kertalapító ténykedését őrző ősi Rhododendron-telepítés, valamint az „Ambrózy-bükk” térsége. Mindezek fennmaradása, megőrzése, jó karban tartása érdekében mindent el kell követni.

3.1.4. Látogatás

- A bemutatás és eszközeinek (táblák, reklámfüzetek, ismertető, elektronikus, digitális információs anyagok) segítségével, ezek gondozásával biztosítani kell a látogatottság szintjét és színvonalát, a látogatók igényeinek kiszolgálását.
- Intézkedéseket kell hozni a jelenleg igen behatárolt (április-május-június) látogatási időszak kibővítésére.
- Az arborétumot meghatározott és közzétett időpontokban szabadon látogatható. Előzetes bejelentés és megfelelő feltételek fennállása esetén, szakvezetés is igényelhető.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- Megfelelő szakmai színvonalú bemutató anyagok, szakvezetés, szervezett programok segítségével gondoskodni kell az információ és adatközlés, a tudás és ismeretek átadásáról.
- Tanösvény létrehozása meglévő útvonal felhasználásával, táblák kihelyezésével.
- A bemutatásra szánt növényeket névtáblával kell ellátni.

3.1.6. Kutatás, vizsgálatok

- Elő kell segíteni, fel kell karolni a fajok, az állományok megfigyelését, kutatását, a tudományos tevékenységet (virágzás, termésképzés, egészségi állapot, fatermőképesség vizsgálatok, szaporítás, génmegőrzés, stb.).

3.1.7. Terület- és földhasználat

- A jelenleg védettséget nem élvező Kám 0273 hrsz-ú, erdő és út megnevezésű, évtizedek óta az arborétum részeként funkcionáló ingatlant védetté kell nyilvánítani, melyet a vagyonkezelőnek és természetvédelmi kezelőnek közösen kell kezdeményeznie.
- Az arborétum jelenleg erdő művelési ágban lévő, valójában azonban különleges, erdőtervi előírásokat nem tartalmazó, erdőgazdálkodással nem érintett, arborétumként kezelt terület. A valós és ingatlan-nyilvántartási állapotot összhangba kell hozni.
- A terület jellegének, a területhasználat módjának megváltoztatása – ide értve a nyomvonalas létesítményeket, mély- és magasépítési tevékenységeket – kizárólag a természetvédelmi kezeléssel összhangban, a természetvédelmi kezelő és a hatóság által meghatározott feltételek mellett lehetséges.
- Az arborétum működésével összefüggő létesítmények üzemeltetését külön korlátozás nélkül, de a környezetvédelmi, táj- és természetvédelmi jogszabályokkal összhangban kell végezni.

- Az arborétum területén tilos minden olyan tevékenységet folytatni, mely a vonatkozó jogi normákba ütközik, vagy a természetvédelmi kezelés célkitűzéseivel stratégiájával ellentétes.

3.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- Az arborétum infrastruktúráját a természetvédelmi kezelési terv célkitűzéseinek és stratégiájának megfelelően, annak érdekében lehet csak igénybe venni és működtetni.
- A parki berendezési tárgyak, infrastruktúra – kiemelten az erdei játszóterek, sétautak és ösvények - karbantartását és igény szerinti felújítását, bővítését el kell végezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

Az arborétum kerítéssel lehatárolt és funkcionálisan is arborétum néven nevezhető területi egysége erdő művelési ágban van. Az ún. kiszolgáló létesítmények területe – kerítésen kívüli területek - gyeper (rét), erdő, kivett saját használatú út megnevezéssel szerepel az ingatlan-nyilvántartásban. Ezek funkciójukat tekintve a megközelítést, a vendégek fogadását, a szabadidő eltöltésével összefüggő igényeket, az autók parkolását szolgálják.

3.2.1. Erdők kezelése

- Az erdő művelési ágban lévő, de gyakorlatilag arborétumként kezelt állományok alá telepített exóta és hazai cserjéket ápolni, gondozni szükséges.
- A fa- és cserjealakúak beteg egyedeit – figyelembe véve az odú- és korhadéklakók igényei miatt visszatartandó példányok fontosságát – el kell távolítani, az értékesebb és ritkább egyedek érdekében pozitív szelekciót, felszabadító, állományalakító erdészeti jellegű belenyúlásokat kell végezni.
- Az árnyalást biztosító fák pótlásáról gondoskodni szükséges.
- A korai, illetve kései virágzási idő és az esztétikai érték (örökzöld, színeződő lomb, különleges levélalak, stb.) szerinti válogatással a cserje-állományokat ki kell pótolni, alátelepítéssel új cserjefoltokat szükséges létesíteni. A szűk intervallumban jelentkező látogatottság ezáltal kiszélesíthető, egész évre kiterjeszhető.
- A „tájövezetek” exóta állományait, a rendelkezésre álló tervek szerint, faji és állományszerkezeti szempontból is gazdagítani, bővíteni szükséges.
- A fajilag, származásilag az arborétum jellegéhez nem igazodó egyedeket (pl. akác, kései meggy) és állományaikat fokozatosan el kell távolítani, át kell alakítani. Az akác foltoknak csak azon része tartható fenn, ahol jelenleg is található gumós-rizómás növények, illetve alátelepítésük sikerrel kecsegtet.
- A természetközeli állományokat, így az elegyes bükkösöket és patak menti elegyes égerliget maradványokat a lehető legkevesebb beavatkozással fenn kell tartani, átalakításuk nem megengedett.

- Az erdő jellegű állományok, exóta telepítések között húzódó, gyepterületként fenntartott füves területeket, rálátásokat (vue-eket) és tisztásokat évente két-három alkalommal rotációs szászúzóval gondozni szükséges.
- Az erősen degradálódott tőzegmohás láp-mozaik védelméről gondoskodni kell. A láp-maradvány területén és környezetében semmilyen, a felszíni és felszín alatti vizek állapotát, a páratartalmat és a fényviszonyokat befolyásoló beavatkozás (pl. növényültetés, fakivágás) nem végezhető. A láp revitalizációjával, újjá élesztésével kapcsolatosan programot kell kidolgozni, mely alapján mindent el kell követni az élőhely megmentése érdekében.

3.2.2. Gyepok kezelése

- Az antropogén gyepeket a látogathatóság és az esztétikai kívánalmaknak megfelelő gyakorisággal kaszálni, gondozni szükséges.

3.2.3. Földhasználati módhoz köthető kezelések

Gyep jellegű füves területek:

- A kiszolgáló létesítményeknek helyet adó kivett területrészek antropogén gyepfelületeit - nem ökológiai, hanem esztétikai szempontoktól vezérelve - intenzíven, évente többször is kaszálni, helyenként nyírni szükséges.

Mesterséges tavak

- A kavicsos partfalak lábainál, völgytalpak peremén kibukkanó bővizű forrásokból táplálkozó mesterséges tavak sajátos, spontán rehabilitálódott, de instabil életközösségeit segíteni szükséges, illetve meg kell óvni azokat. Ezt úgy érhetjük el, hogy a fenntartási munkákat a legszükségesebb szintre minimalizáljuk. A tavak parti sávját, környezetét kaszálni kell, az egyszerű műtárgyakat (földgátak és zsilipek) karban kell tartani.
- A tavak kialakult életközösségeit mesterséges betelepítésekkel (pl. horgászható hazai és tájidegen halfajok) megzavarni nem szabad.
- A tavak eliszapolódás miatti kotrását csak a legszükségesebb esetben, akkor szabad elvégezni, ha az olyan mértékűvé vált, ami a látogathatóságot veszélyezteti (ingoványos parti sáv, bűzhatás, stb.).

Források

- Az arborétum erősen csökkenő számú foglalatlan és néhány ismert befoglalt (Hétforrás) forrását meg kell óvni. Eltömődésüket, szennyeződésüket meg kell akadályozni.
- A foglalt Hétforrás vizéből évente - közegészségügyi szempontok miatt - vízmintát kell venni, és a bevizsgálás eredményétől függően, a forrásvíz fogyaszthatóságáról a látogatókat jól láthatóan tájékoztatni szükséges.

3.2.4. Kivett (saját használatú út) kezelése

- A „Borhordó-út” - mint védett területen fekvő útszakasz - karbantartásáról, megfelelő állapotáról, hasonlóan a nem védett útszakaszokéhoz, folyamatosan gondoskodni kell

3.2.5. Beépített, illetve beépítésre szánt területek kezelése

- A beépített területek az arborétum működtetését szolgálják. A természetvédelmi kezelési terv célkitűzéseivel és stratégiájával ellentétes, a vonatkozó jogi normákba ütköző feladatokat nem láthatnak el.

Kapcsolódó linkek:

<http://onp.nemzetipark.gov.hu/>

<http://koszegitk.blogspot.com/>